

<p style="text-align: center;">TILTAK MOT FORURENSNING FRA LANDBRUK ÅRSRAPPORT 1991</p>	<p>Rapportnr.: 5/92</p>
	<p>Dato: 25.02.1992</p>
<p>Forfatter(e): Steinar Fossum</p>	<p>Faggruppe: Landbruk</p>
<p>Prosjektansvarlig(e): Elin Hilde og Steinar Fossum</p>	<p>Område</p>
<p>Finansiering:</p>	<p>Antall sider: 17 + vedlegg</p>
<p>Emneord: Landbruk - kontroll 1991 - forurensning - status gjennomføring av miljøtiltak</p>	<p>ISSN - nummer: 0801 - 8367</p>
<p>Sammendrag:</p> <p>70 gardbruk ble i 1991 kontrollert av fylkesmannens miljøvernavdeling.</p> <p>Fylkesmannens arbeid på området skjer i nært samarbeid med landbruksetaten.</p> <p>Forurensningsgebyr ble innkrevd i 6 saker i 1991. En sak ble anmeldt til politiet.</p> <p>Ved årsskiftet 1991/92 var det stående 65 enkeltpålegg, fordelt på 49 gardsbruk.</p> <p>Registrering av behov for tekniske miljøtiltak på de enkelte bruk, gjøres av landbruksetaten. Til nå er 43 % av alle bruk registrert. 70 % av alle bruk med ku og /eller gris er til nå registrert.</p> <p>Omlag 17 % av det fulldyrka arealet får oppdatert gjødselplan hvert år.</p> <p>Omlag 15 % av åkerarealet overvintres i stubb.</p> <p>Omlag 50 % av husdyrgjødsel spres om høsten.</p> <p>40 gardbrukere fikk tilskott til økologisk landbruk i 1991. Samlet areal var ca 3 609 daa. Dette tilsvarer ca 0,4 % av det fulldyrka arealet.</p>	
<p>Referanse:</p> <p>Fossum, S. Tiltak mot forurensning fra landbruk. Årsrapport 1991 Fylkesmannen i Oppland, miljøvernavdelingen, Rapport nr. 5/92, 17 sider + vedlegg</p>	

FORORD

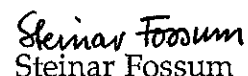
Rapporten gir oversikt over fylkesmannens arbeid med landbruksforurensning i Oppland i 1991. Vi har oppsummert vår kontrollaktivitet og hva som er gjennomført av tiltak mot forurensning.

Rapporten er ment som informasjon til sentrale styresmakter, bl. a. Statens forurensningstilsyn, om arbeidet mot landbruksforurensning i Oppland. Den gir også viktig informasjon til landbruksetaten, gardbrukere og andre interesserte.

Kontroll, oppfølgingsarbeid og vanlig saksbehandling er utført av Elin Hilde og Steinar Fossum. Fylkesmannens miljøvernavdeling har brukt ca 1 årsverk på arbeidet med landbruksforurensning i 1991.

Lillehammer, den 25. februar 1992

Torstein Wangensteen

Steinar Fossum

INNHold:

1. SAMMENDRAG OG KONKLUSJON	2
2. INNLEDNING	3
2.1. Bakgrunn for arbeidet	3
2.2. Målsetting	3
2.3. Regelverk	3
3. ARBEIDET I 1991.	4
3.1. PUNKTKILDEKONTROLL	4
3.1.1. Kontrollen 1991	4
3.1.2. Fristutsettelse	6
3.1.3. Type pålegg	6
3.2. AREALAVRENNING	6
3.2.1. Disponering av husdyrgjødsel	6
3.2.2. Bakkeplanering	6
3.2.3. Endra jordarbeiding	7
3.3. VIRKEMIDDELBRUK	8
3.3.1. Bruk av forurensningsgebyr	8
3.3.2. Politietterforskning	8
3.3.3. Fondsavsetninger til ytre miljøtiltak	9
3.3.4. Informasjon	9
4. STATUS PÅ GJENNOMFØRING AV MILJØTILTAK	9
4.1. REGISTRERING AV BEHOV TEKNISKE MILJØTILTAK	9
4.2. GJØDSELPLANLEGGING / VEKSTSKIFTE.	11
4.3. ENDRA JORDARBEIDING.	11
4.4. HØSTSPREDNING AV HUSDYRGJØDSEL	13
4.5. KRAV OM TILSTREKKELIG SPREDEAREAL	14
4.6. ØKOLOGISK LANDBRUK	15
5. ARBEIDET I 1992	17

1. SAMMENDRAG OG KONKLUSJON

I 1991 er omlag 70 gardsbruk besøkt av fylkesmannens miljøvernnavdeling i forbindelse med forurensning fra landbruket. Gardsbesøkene kan fordeles på:

- etterkontroll av tidligere gitte pålegg
- kontroll etter klager
- oppfølging av bruk med utbedringsbehov

Også i 1991 har hovedinnsatsen vært rettet mot såkalte punktutslipp, dvs. hovedsakelig silo- og pressaftanlegg og gjødsellager. Oppfølging av ulovlig spredning og utelagring av husdyrgjødsel har også tatt endel tid.

Kontrollopplegget er tilpasset retningslinjene om samarbeid med landbruksetaten. I tråd med disse har vi lagt stor vekt på regelmessig kontakt og samarbeid med landbruksetaten, både på fylkes- og kommunenivå. Hovedregelen er felles befaringer og drøfting av konkrete saker.

Ved årsskiftet 1991/92 var det stående 65 enkeltpålegg, fordelt på 49 gardsbruk. 45 av påleggene går på utbedring av gjødsellager, mens 20 pålegg går på silo-/pressaftanlegg.

Gebyrnivået har gått ned i forhold til i 1990. Gjennomsnittlig gebyr for silopåleggene var kr 6 850 og for gjødselpåleggene kr 10 900.

Forurensningsgebyr er innkrevd i 6 saker i 1991, med gjennomsnittlig kr 6 250 pr. sak. Beløpene varierer fra kr 2 000 til kr 15 000.

En sak er anmeldt til politiet av fylkesmannen i 1991.

Vi har vurdert gjennomføringen av miljøtiltak i forhold til Nordsjøplanen, med mål om halvering av næringssalttilførselen innen 1995. Det er klart at innsatsen må forsterkes dersom tekniske miljøtiltak og gjødselplanlegging skal være gjennomført på alle gardsbruk i løpet av perioden.

2. INNLEDNING

2.1. Bakgrunn for arbeidet

Forurensning fra landbruket kan skape problem ved stor næringstilførsel til vassdrag, oksygenmangel og forurenset drikkevann. En del av dette kommer fra punktutslipp som gjødsellager, siloanlegg og mjølkeromsavløp. Men mesteparten, ca 80 % av fosfortilførslene til vassdrag i vårt fylke, skyldes arealavrenning. Resten, omlag 20 %, er punktutslipp. Arealavrenninga skjer som overflateavrenning, utvasking og erosjon. Overdreven eller feilaktig gjødsling kan medføre stor arealavrenning. Høstpløying av brattlendt sand- og siltjord, kraftig jordarbeiding, mangel på plantedekke, er faktorer som virker i samme retning.

Av nitrogenutslippene kommer 95 % fra arealavrenning og 5 % fra punkt-kilder. Tallene er beregnet av Senter for jordfaglig miljøforskning (Jordforsk) i samband med arbeidet med å redusere forurensningen av Nordsjøen.

Punktutslippene må ikke bagatelliseres selv om arealavrenningen er størst. Lekkasje som går i bygningsdrenering og rett til vassdrag har stor negativ effekt. Fosfor som blir tilført vassdrag fra punktutslipp er også lettere tilgjengelig for algevekst enn fosfor fra arealavrenning.

Ifølge beregninger gjort i forbindelse med tiltaksanalysen for Mjøsa, står landbruket for ca 40 % av fosfor-tilførslene. Det vil alltid være en del usikkerhet knyttet til slike beregninger, men tallet er et godt anslag på landbrukets bidrag.

2.2. Målsetting

Fylkesmannen er forurensningsmyndighet når det gjelder landbruksforurensning, og skal bl.a. føre tilsyn med at lover og forskrifter blir fulgt. Målet er å redusere forurensningene fra landbruket. Gjennom "Nordsjøplanen" er reduksjonene målsatt til en "halvering av næringssaltutslippene (nitrogen og fosfor) innen 1995". Oppland påvirker Nordsjøen gjennom Drammenselva og Glomma.

Ved siden av dette arbeider vi spesielt med å forbedre vannkvaliteten i Mjøsa. Det er utarbeidet en tiltaksplan for gjennomføring av tiltak i alle sektorer for Mjøsa. Tiltak mot forurensning fra landbruket har også stor betydning for forurensingssituasjonen lokalt. Fylkesmannens arbeidsoppgaver og mål er konkretisert i vår virksomhetsplan, jf. pkt. 5.

2.3. Regelverk

De viktigste forskriftene som angår forurensning fra landbruket er:

- Forskrift om silopressaft av 1. august 1991, med tekniske retningslinjer for oppsamling og disponering
- Forskrift om husdyrgjødsel av 1. mars 1989, med retningslinjer for lagring og disponering
- Forskrift om bakkeplanering av 3. april 1989, med tekniske retningslinjer for anlegg, drift og vedlikehold
- Forskrifter om utslipp av skyllevatn og svartlut fra halmlutingsanlegg av 1. juli 1985

Disse forskriftene er fastsatt av Miljøverndepartementet med hjemmel i Forurensningsloven av 13. mars 1981. Forskriftene setter krav til anlegg og drift, og fylkesmannen har hjemmel for å gi pålegg om tiltak for å redusere forurensning og /eller fare for forurensning.

I april 1989 fikk vi retningslinjer om saksbehandling og samarbeid mellom ytre landbruks- og miljøvernetat i arbeidet med forurensning fra landbruket.

Forskrift om tilskot og lån til tekniske miljøtiltak i landbruket, gitt av Landbruksdepartementet 27. mars 1990, er viktig for å stimulere til utbedringstiltak. Forskrift om tilskott til endra jordarbeiding m.m., fastsatt 13.06.1991 av landbruksdepartementet, samt forskrift om omleggingstilskott for økologisk landbruk, fastsatt av landbruksdepartementet første gang 14.01.1991, er også sentrale forskrifter.

Lov av 14. desember 1962 nr. 1 om skattefrie fondsavsetninger har også vært et positivt virkemiddel. Loven ble opphevet ved lov av den 21. desember 1990. Avsetningsadgangen ble opphevet med virkning fra og med inntektsåret 1990.

3. ARBEIDET I 1991.

3.1. PUNKTKILDEKONTROLL

3.1.1. Kontrollen 1991

Fylkesmannen har i 1991 lagt opp sin kontroll i tråd med "Retningslinjer for saksbehandling og samarbeid mellom ytre landbruksetat og miljøvernetat". Retningslinjene innebærer at fylkesmannen har ansvaret for å følge opp særlig grove tilfeller, klagesaker og tidligere gitte pålegg.

Ved inngangen til 1991 var det stående 34 (42 i 1990) gjødselpålegg og 21 (35) silo- / pressaft-pålegg fordelt på totalt 44 (60) gardsbruk. Alle disse sakene er fulgt opp i 1991.

Vi har mottatt omlag 20 henvendelser om mulige forhold i strid med forskriftene. Dette kan være tips om utslipp fra siloanlegg og gjødsellager,

forurensning av drikkevann og bekker, ulovlig og forurensende spredning og utelagring av husdyrgjødsel. De aller fleste av disse saken er fulgt opp i 1991, mens resten vil bli fulgt opp våren 1992.

Omlag 60 forskjellige gardsbruk er kontrollert en eller flere ganger i 1991 etter klage eller i forbindelse med tidligere gitte pålegg. Figur 1 gir et skjematisk bilde av denne del av kontrollaktiviteten i hver enkelt kommune i Oppland.

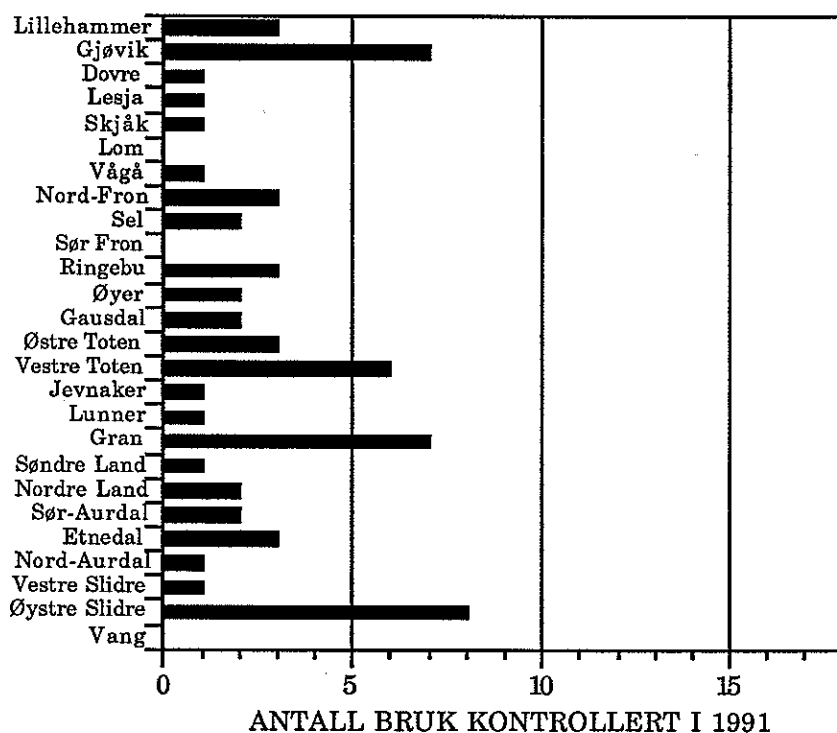

Fig. 1. Antall gardsbruk kontrollert i 1991 i de enkelte kommuner.

I tillegg har vi fulgt opp noen gardsbruk som er registrert av landbrukskontorene med utbedringsbehov, men som ikke har vist noen særlig vilje til å rette på forholdene. Antallet slike saker er økende.

Fylkesmannen får nå inn oversikter fra fylkeslandbrukskontoret 2 ganger pr. år. For å følge opp med pålegg får vi oversikter over:

- bruk som har sagt nei til plan, men har behov for tiltak
- bruk der hovedfristen (planfristen) går ut uten at tiltakene er ferdige

For å følge opp med funksjonskontroll:

- bruk som ble funnet i orden ved registreringen
- bruk der tiltak er ferdiggodkjent (ferdig gjennomført plan)

Tilfeldig, ny kontroll har ikke skjedd. Vi har foreløpig ikke prioritert etterkontroll av gardsbruk som nylig er ferdiggodkjent av landbruksetaten. Dette er bruk som skal ha god teknisk standard på anleggene. Vi vurderer å

foreta kontroll av endel av disse anleggene for å se om brukerne følger opp med nødvendig vedlikehold og tilsyn.

3.1.2. Fristutsettelse

Fylkesmannen har i 1991 behandlet 14 søknader om fristutsettelse for gjennomføring av pålegg. 13 fikk fristutsettelse som omsøkt. Den siste gardbrukeren fikk fristutsettelse under forutsetning av at siloanlegget ikke ble brukt før det var utbedret.

3.1.3. Type pålegg

Omlag 70 % (60 % i 1990) av påleggene gjelder gjødsellager / disponering av husdyrgjødsel. Omlag 30 % (40 % i 1990) går på silo / pressaftanlegg. Andelen av silo / pressaftpålegg er nedadgående, trolig fordi mange med dårlige siloanlegg går over til eksempelvis rundballeensilering.

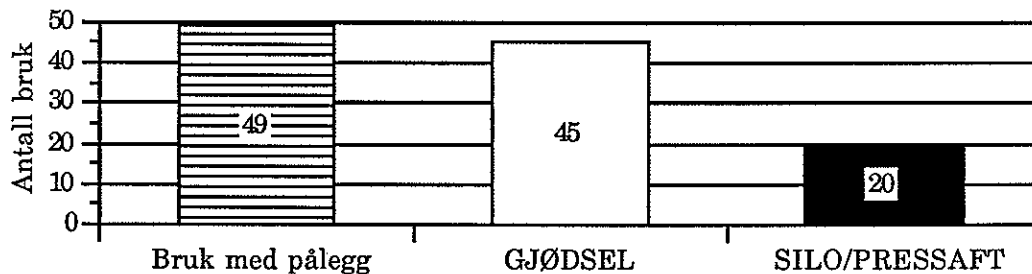

Fig. 2. Antall bruk med pålegg og fordelt etter type pålegg.

3.2. AREALAVRENNING

3.2.1. Disponering av husdyrgjødsel

Det kom i 1991 inn ca 20 klager og henvendelser på disponering av husdyrgjødsel. Det kan f.eks. gjelde utelagring, vinterspredning og mangelfull nedmolding om høsten. Luktplager blir også nevnt som et problem.

Alle sakene er fulgt opp av fylkesmannen.

3.2.2. Bakkeplanering

Det er behandlet 5 søknader om tillatelse til bakkeplanering. Totalt er 118 daa

direkte berørt av slike inngrep. Formålet med Forskrift om bakkeplanering er å redusere erosjon og arealavrenning fra bakkeplanerte areal. Bakkeplanering har beskjedent omfang i Oppland og utgjør ikke noe stort miljøproblem.

Alle søknadene ble innvilget etter forenklet søknad og uten befarings. Søknadene fordeler seg slik:

Kommune	Antall	Vassdrag	Areal, daa
Dovre	1	Mjøsa/Lågen	23
Lom	1	Mjøsa/Lågen/Otta	8
Nord Fron	1	Mjøsa/Lågen	12
Østre Toten	1	Mjøsa/Lenaelva	60
Vestre Toten	1	Mjøsa/Eina	15
Sum Oppland - 91	5 saker		118

I 1990 ble 8 søknader med tilsammen 152 daa innvilget. I 1989 ble 3 søknader innvilget.

3.2.3 Endra jordarbeiding

Fylkesmannen i Oppland har i samråd med Fylkeslandbrukskontoret i Oppland prioritert arealene for jordsmonnkartlegging. Vassdragene ble prioritert i 3 klasser: Høyt (kl. 1), middels (kl 2) og lavt (kl 3) prioritert.

Vassdrag	Klasse	Kommuner
Vigga	1	Gran, Lunner
Lenaelva	1	Østre Toten, Vestre Toten
Einavassdraget	1	Vestre Toten
Randsfjorden	1	Jevnaker, Gran, Søndre Land, Nordre Land
Mjøsa	1	Rest Østre Toten, Gjøvik, Lillehammer
Gudbrandsdalslågen	2	Lillehammer, Øyer, Ringebu, Sør-Fron, Nord-Fron, Sel
	3	Dovre, Lesja
Ottaelva	3	Skjåk, Vågå, Lom
Gausa	2	Gausdal (ferdig)
Begna	2	Sør-Aurdal, Nord-Aurdal
	3	Vestre Slidre, Øystre Slidre, Vang
Etnaelva	2	Etnedal sør for Bruflat, N. Land (Nordsinni)
	3	Etnedal nord for Bruflat
Dokkaelva	3	Nordre Land

3.3. VIRKEMIDDELBRUK

3.3.1. Bruk av forurensningsgebyr

Som hovedregel knyttes gebyr til alle pålegg. Fastsatt gebyr må innbetales dersom utbedringene ikke er utført innen fastsatt frist.

I 1991 ble det krevd innbetalt gebyr i 6 saker. Gebyrkravets størrelse varierte fra kr 2 000,- til 15 000,-, med gjennomsnitt kr 6 250,- pr. sak. I 3 saker ble gebyret redusert i forhold til opprinnelig krav fordi deler av pålegget var utført.

Pr. 28.01.92 har vi stående 45 pålegg vedrørende husdyrgjødsel / gjødsellager og 20 pålegg som gjelder silo- og / eller pressaftanlegg. Påleggene er fordelt på 49 gardsbruk.

16 gardsbruk har pålegg om utbedring av både silo- og gjødselanlegg, 29 har pålegg om utbedring av gjødsellager, mens 4 bruk kun har pålegg om utbedring av silo / pressaftanlegget. Gjennomsnittlig gebyr fastsett for silopåleggene er kr 6 850 og for gjødselpåleggene kr 10 900. Størrelsen på gebyrene er vesentlig mindre enn i 1990.

Oversikt over antall pålegg pr. 1. januar de siste år :

Pr.	Antall med pålegg		
	Gardsbruk	Gjødsel	Silo-/pressaft
01.01.1990	60	42	35
01.01.1991	44	34	21
28.01.1992	49	45	20

Miljøverndepartementet har gitt retningslinjer for bruk av forurensningsgebyr ved punktutslipp fra landbruket. Ifølge disse bør gebyret være omlag 30 % av investeringskostnaden. Ved 2. gangs pålegg bør gebyret økes med 50 %.

Fylkesmannen i Oppland har lagt seg på et lavere nivå på gebyret ved første gangspålegg enn det Miljøverndepartementet har lagt opp til. Nivået har gått ned fra 1990 til 1991.

3.3.2. Politietterforskning

En sak med pressaftutslipp til bekk, ble anmeldt til politiet av fylkesmannen i 1991. Noen saker har politiet etterforsket på eget initiativ eller etter anmeldelse fra private. Fire gardbrukere ble ilagt bøter fra kr 3 000,- til kr 10 000,- for forurensende virksomhet. Politiet har henlagt 3 saker. Det er et problem at saksbehandlingen i en del slike saker tar lang tid.

3.3.3. Fondsavsetninger til ytre miljøtiltak

Fylkesmannen har i løpet av 1991 behandlet 18 søknader om bruk av skattefrie fondsavsetninger til tiltak for å hindre forurensning. Dette er en markert nedgang fra 1990 da vi behandlet 95 søknader.

Fond kan nyttes til bygningsmessige tiltak på gjødsel-, silo- og pressaftanlegg og til teknisk utstyr for handtering og spredning av silosaft og husdyrgjødsel.

År	Frigivelse av fondsavsetninger		
	Ant. søkn	Frigitt beløp, kr	Frigitt beløp kr /søknad
1989	63		
1990	95	4 068 110	44 800
1991	17	759 115	44 650

Totalt har fylkesmannen i 1991 samtykket til frigivelse av kr 759.115. Dette tilsvarer gjennomsnittlig kr 44.650 pr. søknad.

Lov av 14. desember 1962 nr. 1 om skattefrie fondsavsetninger har vært et positivt virkemiddel for å få gjennomført forurensningsreducerende tiltak. Ordningen har bidratt til finansiering av tiltak på mange gardsbruk. Loven er opphevet ved lov av 21. desember 1990. Avsetningsadgangen er opphevet med virkning fra og med inntektsåret 1990.

3.3.4. Informasjon

Informasjonsutvalget om landbruksforurensning eksisterer fortsatt, men aktiviteten har vært lav det siste året. Fylkesmannens miljøvernavdeling har deltatt på markdager og fagmøter for gardbrukere, og på kurs for landbruksetatens folk.

Pressemeldinger om aktuelle saker er laget og sendt NRK og alle Opplandsavisene.

4. STATUS PÅ GJENNOMFØRING AV MILJØTILTAK

4.1. REGISTRERING AV BEHOV TEKNISKE MILJØTILTAK

Registrering av behov for å gjøre tekniske miljøtiltak på gardsbruk har vært en høyt prioritert oppgave innen landbruksetaten i Oppland. Det er husdyr på ca 5 600 bruk i Oppland (pr 31.12.1990: 5568 bruk med husdyr). Omlag 4 400

gardsbruk har ku og / eller gris. Oppsettet nedenfor viser antall gardsbruk registrert for tekniske miljøtiltak og antall innvilgede miljøplaner fram til og med året 1991. Dette gjelder planer som behandles etter Forskrift om tilskott og lån til tekniske miljøtiltak av 27.03.1990. Antall plan-rekvisisjoner ved årets slutt viser en fallende tendens.

	Reg. bruk for tekn. miljøtiltak	Ant. planer for tekn. miljøtiltak innvilget	Rekvisisjoner for planl. ved årsskiftet
1987	2057	540	537
1988			
1989			
1990	573	475	360
1991	434	350	260
1987 - 1991	3064	1365	

Vedlegg 1 viser antall bruk som søkte produksjonstillegg i 1991, antall registrerte bruk og antall samla planer for tekniske miljøtiltak innvilga pr. 31.12.1991, i hver enkelt kommune. Oversikten er laget av FLK-Oppland.

Vedlegg 2 viser antall bruk med ku og/eller gris som søkte produksjonstillegg i 1991, antall registrerte bruk og antall samla planer for tekniske miljøtiltak innvilga pr. 31.12.1991, i hver enkelt kommune.

Kommentarer:

Dersom miljøtiltak på alle gardsbruk skal være utført innen utgangen av 1995, må registreringsarbeidet være gjort i løpet av 1992 og 1993. Hvis målsetningen er å rekke over alle bruk med ku og / eller gris innen 2 år, må 650 gardsbruk registreres årlig. Hvis målsetningen er å rekke over alle husdyrbruk i Oppland i løpet av 2 år, må anslagsvis 1300 bruk tas hvert år. Det er totalt ca 7180 gardsbruk i drift i Oppland.

Registreringsarbeidet er viktig for å kunne prioritere mellom ulike tiltak og mellom bruk, kommuner og/eller regioner. Arbeidet må derfor fortsette. Dersom vi holder fast ved det ambisiøse målet om at alle bruk med husdyr skal være registrert før 1994, må registreringsinnsatsen økes kraftig til nær det tredobbelte av dagens.

Tidligere anslag går ut på at om lag halvparten av alle bruk, dvs. mellom 3000 - 3500 bruk, må gjennomføre tiltak for å redusere forurensningen. Dette krever gjennomføring av 500 planer årlig i fire år framover. Dette betyr flere planer og behov for mer penger til gjennomføring.

Et sentralt spørsmål er hva som gir størst effekt totalt. Ressursinnsatsen må

deles mellom ulike tiltak. F.eks må vektleggingen av registreringsarbeidet veies opp mot forventet effekt av gjødsel- / vekstskifteplanlegging. Planer for tekniske miljøtiltak må følges av gjødsel- og vekstskifteplaner.

4.2 GJØDSELPLANLEGGING / VEKSTSKIFTE.

Oversikten nedenfor viser antall nye og reviderte gjødselplaner som er laget av landbruksetatene og forsøksringene fra og med 1988.

	Nye planer		Reviderte planer		Samlet gj. planleg.	
	Antall	Areal	Antall	Areal	Antall	Areal
1988	1061	122443				
1989	551	61240	532	84050	1083	145290
1990	590	64000	642	95000	1232	159000
1991	468	55317	708	107894	1176	163211
1988 - 1991	2670	303000				
1989 - 1991	1609	180557	1882	286944	3492	467501

Kommentarer:

Det fulldyrka arealet i Oppland er på omlag 900 000 daa. Landbrukskontorene og forsøksringene lager årlig tilsammen omlag 1200 gjødselplaner for omlag 150 000 - 160 000 daa. Dette tilsvarer 17 % av fulldyrka areal. Med dagens tempo vil det gå 6 år mellom hver gang gardbrukeren får en oppdatert gjødselplan.

Dersom målet er at gardbrukeren skal få en gjødselplan fra landbrukskontoret eller forsøksringen hvert tredje år, må kapasiteten dobles. Med gjødselplanlegging på EDB bør arbeidet kunne rasjonaliseres noe, men på den andre siden kreves ressurser for å sette alle gardbrukerne i stand til å lage sin egen gjødselplan / tilpasse planen de mellomliggende år.

Innsatsen på gjødselplanleggingssiden må økes kraftig skal vi nå de fastsatte mål om næringssaltreduksjon til Nordsjøen.

4.3. ENDRA JORDARBEIDING.

Endra jordarbeiding er et sentralt begrep i arbeidet med å redusere jorderosjon og arealavrenning fra jordbruksarealer. Flere prosjekter er i gang og mange ideer prøves ut. Vi skal nevne noen:

Fylkeslandbrukskontoret har gående et prosjekt på arealavrenning på

Hadeland. I dette prosjektet utarbeides bl. a. jordarbeidingsplaner. I tillegg har fylkeslandbrukskontoret i Oppland flere prøve- /demonstrasjons-felt der de har gjort forskjellige erosjonsforebyggende tiltak i lange hellinger.

På Statens Forskningsstasjon Apelsvoll drives et flerårig forsøk der man ser på sammenhengen mellom vekstskifte, jordarbeiding og avrenning.

NIJOS, Norsk Institutt for jord - og skogkartlegging, har fått i oppdrag å kartlegge erosjonsutsatt jord. Dette arbeidet vil pågå fram mot 1996.

Fylkesmannen har satt opp en prioriteringsliste for fylket, jf. pkt. 3.2.3.

Tilskottsordningen for redusert jordarbeiding kom i 1991. Ordningen ble godt mottatt og allerede første året ble det søkt for 15,5 % av kornarealet i fylket. Oversikten nedenfor viser omsøkt areal for 1991/92 sett i forhold til kornarealet i 1988 for den enkelte kommune.

KOMMUNE	KORNAREAL 1988, i daa	OMSØKT AREAL for 1991/92, daa	ÅKER I STUBB i % av -88 areal
Lillehammer	8427	1186	14
Gjøvik	18775	4345	23
Dovre	553		0
Lesja	72		0
Skjåk	2453	894	36
Lom	673	58	9
Vågå	2019	622	31
Nord-Fron	5244	1176	22
Sel	7404	1049	14
Sør Fron	5849	1814	31
Ringebu	3681	835	23
Øyer	4030	511	13
Gausdal	4864	434	9
Østre Toten	68122	5713	8
Vestre Toten	31784	2512	8
Jevnaker	8561	1527	18
Lunner	16491	4378	27
Gran	44823	9647	22
Søndre Land	12162	2314	19
Nordre Land	5621	1547	28
Sør-Aurdal	2215	187	8
Etnedal	781	743	95
Nord-Aurdal	1425	135	9
Vestre Slidre	1383	410	30
Øystre Slidre	866		0
Vang	16		0
Sum Oppland	258294	42037	16

Kommentarer:

Fylkeslandbrukskontoret har oppgitt kornarealet i 1991 til totalt 271.071 daa i Oppland, altså omlag 13.000 daa mer enn i 1988. Det ble søkt om tilskott til 42.037 daa, mens fylkeskvoten rakk til 34 891 daa. Dette tilsvarer henholdsvis 15,5 og 12,9 % av kornarealet.

De foregående 2 - 3 siste vintrene var snøfattige, milde og med flere kraftige regnvær som medførte stedvis kraftig erosjon. Slik sett kom tilskottsordningen på ei gunstig tid. At nær en sjettedel av kornarealet i Oppland allerede overvintret i stubb, må betegnes som svært bra. Fylkesmannen har som målsetning at minst 50 000 daa av kornarealet skal overvintre i stubb om to år, i 1993/94. Sett i forhold til responsen i fjor, burde det målet være innen rekkevidde.

79 % av tilskottet ble innvilget for arealer beliggende i de områdene som av fylkesmannen i samråd med fylkeslandbrukskontoret er høgest prioritert for jordsmonnkartlegging. Dette området hadde omlag 83 % av kornarealet.

4.4. HØSTSPREDNING AV HUSDYRGJØDSEL

Fylkeslandbrukskontoret har utfra undersøkelser i noen områder gjort et anslag over hvor stor del av husdyrgjødsel som spres om høsten, dvs. etter vekstsesongen.

Myrtveit har gjennom spørreundersøkelse i Gausdal i 1988 funnet at 56 % av husdyrgjødsel spres om høsten. Tilsvarende tall for Valdres ble i 1990 anslått til 53 %. Myrtveit mener at omlag 50 % av husdyrgjødsel spres om høsten. Han mener situasjonen er noe bedre i Gudbrandsdalen, men at andelen høstspredd gjødsel på Toten kan være vesentlig større enn i Gausdal.

Kommentarer:

Spredning av husdyrgjødsel i vekstsesongen er svært sentralt for å redusere forurensningen fra jordbruket. Vårt inntrykk er av mange av de som kjører ut gjødsel om høsten, kjører langt mer enn de må. Ved å tømme lageret tidlig vår eller rett etter første slått, hadde mange slett ikke behøvd å kjøre gjødsel om høsten. Dette fordi de fleste nå har lagerkapasitet til 8 - 9 måneder, ungdyra er på beite hele sommeren og mjølkekua står inne bare om natta.

Etter vår vurdering har de aller fleste lagerkapasitet nok til at andelen høstspredd gjødsel kan reduseres drastisk. For de som har stort nok gjødsellager vil denne omleggingen kunne gi en betydelig besparelse i gjødselkostnadene. Spredning av husdyrgjødsel i vekstsesongen er det landbrukstiltaket som gir størst effekt i reduksjon av næringssalttilførsler til vassdrag.

Dersom en omlegging ikke skjer, kan det være aktuelt å vurdere lokale forskrifter som forbyr høstspredning. Et forbud mot å gjødsle etter en bestemt dato på ettersommeren /om høsten, vil trolig få mange til å legge om til bedre vaner.

4.5. KRAV OM TILSTREKKELIG SPREDEAREAL

I Forskrift om husdyrgjødsel er det satt krav om at gjødselmengden og arealet skal tilpasses senest innen utgangen av 1995. I de mest forurensningsbelastede områdene- særlig med avrenning til Nordsjøen- skal bruk med over 20 gjødseldyreenheter ha gjennomført tilpasningen mellom gjødselmengde og areal innen utgangen av 1993.

Landbruksetaten er i gang med planlegging av nødvendige tiltak. Arbeidet skal være gjort i løpet av våren 1992.

Figuren nedenfor viser fordelingen av gardsbrukene i Oppland etter tilgjengelig spredeareal pr. gjødseldyreenhet (daa pr GDE). Bare gardsbruk med mindre enn 20 daa/GDE er tatt med.

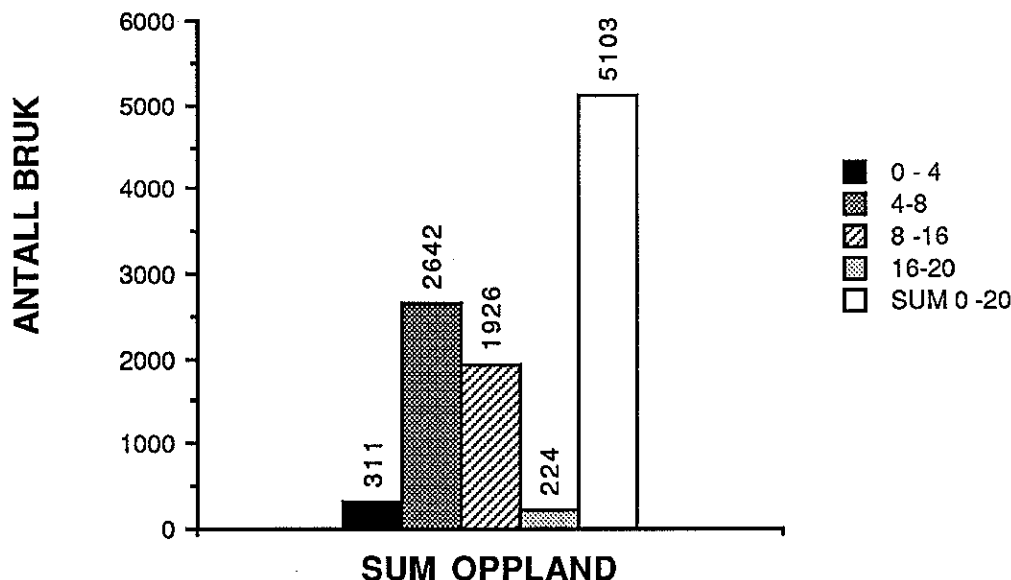

Fig. 3. Antall gardsbruk gruppert etter tilgjengelig spredeareal i daa/GDE

Omlag 310 bruk i Oppland har mindre enn 4 daa fulldyrka areal pr gjødseldyreenhet.

Oversikten nedenfor viser fordelingen av antall bruk med mindre enn henholdsvis 8 og 4 daa. pr. gjødseldyreenhet.

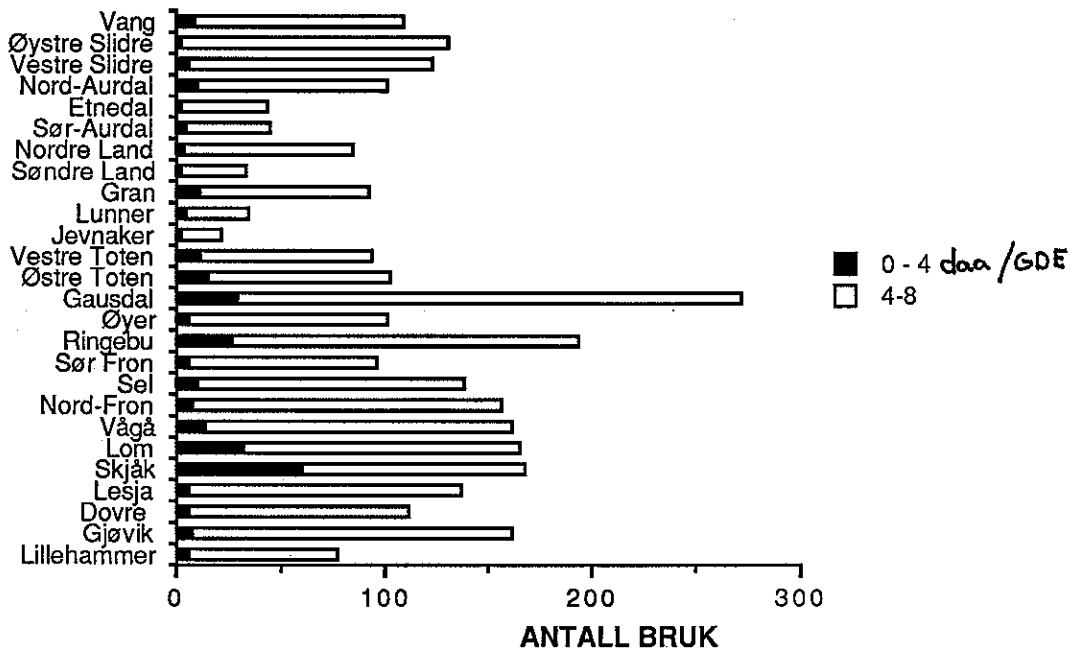

Fig. 4. Antall gardsbruk med spredeareal mindre enn 8 daa/ GDE, gruppert mellom 0 - 4 og 4 - 8 daa/ GDE, kommunevis.

Også bruk som tilsynelatende har nok areal, kan ha problemer med å bruke husdyrgjødsla forsvarlig. Dette kan skyldes dårlig tilpasset eller manglende teknikk, lang transport, etc..

4.6. ØKOLOGISK LANDBRUK

40 gardbrukere i Oppland fikk tilskott til økologisk landbruk i 1991. Av disse kom 16 med i 1991. Samlet areal var 3 609 daa, eller 0,4 % av det fulldyrka arealet. Ordninga gjaldt også i 1990, da fikk 24 brukere tilskott.

Oversikten på neste side viser hvor mange gardsbruk som har fått tilskott, i hvilke kommuner, og fordelt på de 2 hovedvassdraga i fylket. Godkjent areal er også tatt med.

KOMMUNE	ANTALL BRUK	SUM AREAL i daa
Skjåk	3	237
Lom	2	230
Vågå	2	372
Dovre	2	249
Sel	1	127
Gausdal	3	280
Lillehammer	2	122
Gjøvik	3	285
Vestre Toten	3	107
Sum Gudbrandsdalen/Mjøsa	21	2009

KOMMUNE	ANTALL BRUK	SUM AREAL i daa
Vang	3	187
Vestre Slidre	4	732
Øystre Slidre	3	197
Nord-Aurdal	4	355
Sør-Aurdal	1	18
Gran	3	71
Jevnaker	1	40
Sum Vest-Oppland/ Drammensvassdraget	19	1600
Sum Oppland	40	3609

Det er 3 bruk i Oppland som er med i " 30 bruks-prosjektet, der økologisk landbruk blir kartlagt og utvikla. Prosjektet starta i 1989 og varer i 4 år.

5. ARBEIDET I 1992

For 1992 har vi 65 pålegg som skal etterkontrolleres, på ialt 49 gardsbruk. Gardsbruk med utbedringsbehov, men som ikke har bedt om planleggingshjelp, vil bli fulgt opp. I tillegg skal klagesaker følges opp.

Tiltak mot arealavrenning må intensiveres. Virkemidlene vil vesentlig være informasjon til gardbrukere og tilskott. Landbruksetaten og forsøksringene er naturlige samarbeidspartnere og vil være sentrale i dette arbeidet.

Feilaktig bruk av husdyrgjødsel er trolig fortsatt et stort arealavrenningsproblem i vårt fylke. Erosjon betyr mest i områdene med mye åpen åker, dvs. i nærområdet til Mjøsa og på Hadeland.

I 1992 startes det et 2-årig samarbeidsprosjekt mellom fylkesmannen og fylkeslandbrukskontoret. Målet er å forbedre samarbeidet slik at ressursene utnyttes best mulig

Fylkesmannen har for 1992 / 93 satt disse resultatmåla i sin virksomhetsplan når det gjelder landbruk:

1. Registrering av tekniske miljøtiltak skal være gjennomført for samtlige gardsbruk, og tiltakene skal være gjennomført på 2500 bruk.
2. Det skal foreligge gjødsel / vekstskifteplaner for 50 % av det fulldyrka arealet i fylket.
3. 50 000 daa kornareal skal ligge i stubb vinteren 1993 / 94.
4. Minst 80 % av husdyrgjødsla skal spres om våren og i vekssesongen.

Det blir nødvendig å framskaffe data for å se om vi når disse resultatmåla.

VEDLEGG

Vedlegg 1 viser antall bruk som søkte produksjonstillegg i 1991, antall registrerte bruk og antall samla planer for tekniske miljøtiltak innvilga pr. 31.12.1991, i hver enkelt kommune.

Oversikten ar laget av fylkeslandbrukskontoret.

Vedlegg 2 viser antall bruk med ku og/eller gris som søkte produksjonstillegg i 1991, antall registrerte bruk og antall samla planer for tekniske miljøtiltak innvilga pr. 31.12.1991, i hver enkelt kommune.

Oversikten ar laget av fylkeslandbrukskontoret.

Vedlegg 1

Kommune	Antall bruk som søker prod.tillegg	Reg.bruk	% reg. av antall bruk	Innvilga samla plan	% innvilga samla plan av antall bruk
Gjøvik	473	304	64	128	27
Lillehammer	229	84	37	32	14
Lesja	275	188	68	32	12
Dovre	204	68	33	32	16
Skjåk	209	86	41	51	24
Lom	217	141	65	71	33
Vågå	261	86	33	30	11
Sel	345	155	45	34	10
Nord-Fron	302	94	31	36	12
Sør-Fron	228	85	37	61	27
Ringebu	346	150	43	69	20
Øyer	213	185	87	48	23
Gausdal	385	319	83	87	23
Østre Toten	562	198	35	56	10
Vestre Toten	333	138	41	47	14
Gran	466	115	25	38	8
Lunner	180	76	42	29	16
Jevnaker	74	21	28	13	17
Søndre Land	184	63	34	26	14
Nordre Land	309	136	44	91	29
Etnedal	121	70	58	26	21
Sør-Aurdal	215	36	17	18	8
Nord-Aurdal	329	43	13	26	8
Vestre Slidre	266	67	25	32	12
Øystre Slidre	253	84	33	66	26
Vang	201	72	36	43	21
Sum	7180	3064	43 % Middel	1222	17 % Middel

Vedlegg 2

Kommuner	Antall bruk med ku og gris	Reg.bruk	% reg. av antall bruk med ku og gris	Innvilga samla plan	% innvilga samla plan av antall bruk med ku og gris
Gjøvik	264	304	100	128	48
Lillehammer	124	84	67	32	25
Lesja	189	188	100	32	17
Dovre	120	68	56	32	27
Skjåk	209	86	41	51	24
Lom	217	141	65	71	33
Vågå	201	86	43	30	15
Sel	202	155	77	34	17
Nord-Fron	213	94	44	36	17
Sør-Fron	132	85	64	61	46
Ringebu	261	150	57	69	26
Øyer	170	185	100	48	21
Gausdal	356	319	89	87	24
Østre Toten	150	198	100	56	37
Vestre Toten	150	138	92	47	31
Gran	241	115	48	38	16
Lunner	69	76	100	29	42
Jevnaker	47	21	45	13	28
Søndre Land	71	63	88	26	37
Nordre Land	204	136	67	91	45
Etnedal	85	70	82	26	30
Sør-Aurdal	106	36	34	18	17
Nord-Aurdal	169	43	25	26	15
Vestre Slidre	172	67	39	32	19
Øystre Slidre	161	84	52	66	41
Vang	105	72	68	43	41
Sum	4388	3064	70 % Middel	1222	28 % Middel